

Tips en trucs voor een betere bevruchting

door Paul Cuypers

Een optimale bevruchting bekomen is bij veel rassen een probleem. Ieder jaar weer zijn er veel fokkers die klagen dat de fokresultaten tegenvallen en meestal is een povere bevruchting een van de belangrijkste oorzaken. Vooral zeer grote en zware rassen geven problemen omdat de draagkracht van hun relatief kleine vleugels absoluut onvoldoende is opdat de haan zijn evenwicht goed kan bewaren. Wie de tredende dieren goed observeert, ziet dat ze meestal van de hen af vallen voor de eigenlijke bevruchting is gebeurd. Sommige rassen zijn kort, dik en compact en kunnen zich dus minder goed krommen over de hen om cloaca op cloaca te bekomen. Daardoor hebben de meeste hanen veel pogingen nodig om af en toe succes te boeken. Staartloze rassen hebben het ook extra moeilijk. Zeer donsrijke rassen ook. Je zou denken dat het niet moeilijk kan zijn om kippen te fokken, maar ik ken veel geroutineerde fokkers die met 50% bevruchte eieren zeer tevreden zijn. Regelmatig hebben ze een slecht jaar met nog veel minder succes. Veel onbevruchte eieren moeten weggooiden is nooit plezierig. Bijgevolg is het zeer belangrijk om alle beïnvloedbare factoren te optimaliseren. Je haan moet natuurlijk in fokconditie zijn, anders produceert hij geen sperma en dan heeft treden geen zin. Laat je niet misleiden door het feit dat hij treedt, veel fokkers denken dat daarmee bewezen is dat hij in orde is maar ook hanen die niet in productie zijn zullen meestal toch dikwijls de hennen treden.

Hoe kan je hanen in productie brengen? Niet te mager en zeker ook niet te vet laten worden. Bij dieren die te vet zijn, is de buik hard en gespannen. Bij een kip met een optimaal gewicht is de borst wel vol bekleed maar de buik is soepel en het vel heeft overschot. Neem je dieren veel

in de hand, dan krijg je automatisch voeling met hun ideale gewicht. Vette dieren laat je vermageren zonder afzien, door veel groenten te voeren bijvoorbeeld. Strafkampregimes zoals die nog steeds veel aanbevolen worden in de hobby (enkel gerst, alleen rode biet, zeer weinig voer...) zijn allemaal onverstandig. Veel gevarieerd en vitaminerijk voer hebben ze nodig, dus ook groenten en fruit en kruiden. Wat tarwekiemolie door het voer mengen is aanbevolen. Overdrijven is nooit goed. Daglichtverlenging toepassen waarbij je hem voorsprong geeft op de hennen is aan te raden. Dat werd in het vorige nummer uitvoerig beschreven dus je weet wat je kunt doen.

Zorg dat de fokhaan gezond is en vooral ook geen parasieten heeft. Luizen en Noordelijke vogelmijten zijn echt rampzalig voor de bevruchting en dat duurt nog weken verder na een eventuele behandeling. Dat is trouwens de reden van een hardnekkig misverstand in de liefhebberij: steeds weer wordt slechte bevruchting gekoppeld aan het gebruik van Ivomec® of van Frontline® en soortgelijke insecticiden, maar het zijn de luizen die men wilde bestrijden die de oorzaak zijn van de nog lang nalopende problemen. Ik ervaar al jaren dat hanen ook perfect bevruchten nadat ze voorbehoudend met Ivomec® of Frontline® werden behandeld. Wees dus kritisch en verwar de kwaal niet met de oplossing.

Zorg bij de zware rassen dat de poten in orde zijn. Zoolzweren zien er meestal onschuldig uit. Veel fokkers doen niet de moeite om ze te genezen, maar de dieren hebben er wel degelijk last van. Ontstoken voetvellen zijn dik en hard. Ze doen pijn, want zodra je er een beetje in knijpt reageren ze direct. Een haan die ergens pijn heeft, bevrucht niet optimaal.

Zoolzweren zijn meestal zeer hardnekkig, maar zelf krijg ik ze steeds terug gezond met Neo-cutigenol®. Dat is een zeer goede wondzalf. Gewoon iedere avond de ontstoken voetvellen proper maken, zalf aan doen, twee tot drie weken volhouden en hij is terug in orde. Daar hoeft je geen dierenarts voor te zijn, maar je moet het wel doen natuurlijk. Vorstschade aan kammen, lellen en tenen is eveneens rampzalig voor de fokconditie.

Weet dat er bijna geen hanen zijn die echt onvruchtbaar zijn. Ik heb er nog nooit een gehad sinds ik weet hoe het moet. Laat je geen fabeltjes wijsmaken over de leeftijd. Halfwas hanen produceren ook al. Oude hanen produceren alleen slecht bij fokkers die nog moeten leren hoe ze hen mooi door de rui moeten brengen. Steeds weer verhalen over oude hanen die eerst de voorjaarszon moeten zien en dan later in de lente wel zullen bevruchten. Ze nemen de aandacht weg van de echte oorzaak: die overjarige hanen zijn nog niet helemaal klaar met rui. Veel dieren beginnen pas laat in het jaar met rui. Veel fokkers hebben in het najaar alleen maar aandacht voor hun jong tentoonstellingsmateriaal en ze verwaarlozen hun ruiende fokdieren. Die rui dus onregelmatig en véél langer dan volgens het boekje. Dus: fokdieren in de rui optimaal verzorgen, met het beste voer, flink eiwitrijk, zodat ze optimaal en vlot en snel opnieuw bevederen.

Jonge hanen daarentegen zijn vaak onervaren. Ze komen uit het tentoonstellingsseizoen en hebben nog nooit bij een hen gezeten omdat die niet mochten beschadigd worden voor de tentoonstellingen. Ze hebben dus gewoon enkele weken nodig om het treden te oefenen. Om je beste fokhennen te sparen kan je de hanen eerst enkele weken bij overtollige hennen laten oefenen voor ze in de definitieve foktoom gaan.

Een haan kan zeer dikwijls treden maar hoe minder tijd tussenin, hoe minder sperma je krijgt. Logisch. Uit onderzoek blijkt dat een haan 's morgens bij zijn eerste twee tredingen bijna al zijn sperma verbruikt. Natuurlijk wordt er continue sperma bijgemaakt, maar omdat hij zo dikwijls treedt, is de spermaoverdracht zeer klein. Dat is de reden waarom fokkers soms betere resultaten boeken door de haan apart te huisvesten en hem slechts enkele keren per dag bij de hennen te laten. Zo worden de hennen ook veel minder beschaagd.

Beschadiging van het verenkleed van de hennen, kaalgetrapte ruggen en staarten dus, zijn bij zware rassen met zachte bevedering niet te vermijden. Verwondingen bij de hennen kan je wel perfect voorkomen, namelijk door de hannenagels in te tapen. De tapes moeten dagelijks gecontroleerd worden, want ze slijten snel en ze gaan verloren en moeten dus ook dikwijls vervangen worden. De achtertenen zijn het belangrijkste, want die veroorzaken de lange wonden in de zijkanten van de hen. Logisch, want zodra een haan van de hen begint te glijden, probeert hij met zijn poten terug te klauwen op de rug van de hen. Als hij op dat moment met zijn scherpe achtereennagel in de huid haakt, scheurt soms de hen open. Wonden van wel 10 cm lang zijn geen uitzondering. Sommige hennen zitten veel straffer in hun vel dan andere en dan zijn de wonden slechts oppervlakkig. De binnentenen moeten ook getapet worden, want die veroorzaken korte maar diepe snijwonden hoger op de rug. Veel fokkers vijlen de nagels alleen een beetje botter. Dat helpt wel maar geeft geen zekerheid. Voorkomen is beter dan hechten, want je vermijdt de recuperatietijd om de dichtgenaaide wonden te laten genezen.

Onverzorgde sporen van overjarige hanen kunnen ook schade maken. Manicuren is de boodschap, mooi bot vijlen tot aan

het leven. Laat u alstublieft geen verhalen wijsmaken over sporen verwijderen met een hete aardappel of een soldeerbout of iets dergelijks. Dat wordt nog steeds met veel overtuiging verteld maar doe bij uzelf de test: maak uw nagels heet tot ze loskomen, trek ze dan uit en bekijk of je nog veel zin hebt om te bevruchten. Bot vijlen lijkt mij slimmer.

Donsrijke dieren bevruchten beter als het dons rond de cloaca bij hanen en hennen gedeeltelijk weggeknipt wordt. De haan zit bovenop de hen en ze moeten cloaca op cloaca komen om succesvol sperma over te dragen. Als daar een pak veren tussen zit, komt er van bevruchting niks in huis. Dus bij de haan knippen we onder de cloaca het dons korter en bij de hen knippen we het dons boven de cloaca korter. Ik weet wel dat er steeds weer verhalen verteld worden van tomen die zonder knippen prima resultaat geven, maar dat zijn uitzonderingen die de regel bevestigen. Bij de meeste tomen geeft dons knippen wel beter rendement.

Hou ook rekening met voorkeuren hennen. Veel hanen hebben een of enkele hennen die ze veel liever treden dan de andere. Ook zijn er dikwijls hennen die zich liever niet laten treden en er voortdurend in slagen de haan te ontwijken. Soms zijn oudere hennen erg dominant en dan verkiest een jonge haan liever de andere hennen in de toom. Al die problemen kan je vermijden door de toom op te delen in kleine groepjes, dus niet 4 hennen samen bij 1 haan maar veel liever de hennen 2 aan 2 en de haan laten rouleren. Zie je dat een hen veel meer afgetreden is dan de andere, zet ze dan af en toe een dag apart, dan kan ze rusten en dan worden de andere hennen meer getreden. Zie je dat een hen perfect in conditie blijft en dus blijkbaar zeer weinig getreden wordt, zet die dan regelmatig alleen bij de haan in een niet te groot hok, dan komt ze zeker ook aan de beurt.

Sommige hanen zijn zo actief in de foktoom dat ze veel te weinig eten en dus geweldig snel conditie verliezen. Dat moet je gezien hebben. Je zet hem dan af en toe apart zonder dat hij de hennen ziet, hij zal dan veel en gulzig eten en zo hou je hem op gewicht. Andere hanen gaan in de foktoom snel vervetten. De hennen worden flink gevoerd voor optimale eiproductie en de haan zit daarbij. Sommige hanen hebben meer interesse in het voer dan in de hennen. Dat zijn gewoonlijk de hanen die je voor de fok ook al flink op dieet hebt moeten zetten. In de toom moet je die dus regelmatig in de hand nemen en als ze te zwaar worden regelmatig apart zetten en de hennen apart voeren. Vette hanen bevruchten niet. Apart voeren heeft nog een voordeel: je kunt er dan voor zorgen dat je hanen iets minder proteïne eten dan in de standaard foktoommengsels voorzien wordt voor de hennen, dat is iets beter voor de vruchtbaarheid van de hanen.

Ieder voorjaar weer bellen fokkers me met slecht nieuws. Dat ze er alles voor gedaan hebben en dat niks lukt. Dikwijls is dat ook zo want zelfs zeer ervaren fokkers hebben soms een slecht jaar. Maar gelukkig komt er iedere keer een nieuwe kans en zoals je ziet zijn er redelijk veel zaken waar je nogal wat energie in kwijt kan om je kansen te keren. Er zullen nog wel meer tips bestaan voor een betere bevruchting, ik hoor ze graag en ik wens iedereen maximaal succes in het komende seizoen.

